

טומאת שמן תרומה טמא [יד ע"א הוסיף רבי] - ע"ב "מדאורייתא היא"

לאחר עדותו של רבי חנינא סגן הכהנים שלא נמנעו מלשרוף בשר טמא ולהגדיל את טומאתו בשעת השריפה מ"שלישי" ל"שני". מוסיף רבי עקיבא עדות דומה, שלא נמנעו הכהנים לשרוף שמן תרומה בנר שהינו טמא, ולטמאו מ"שלישי", ל"שני" (רש"י ד"ה "נוקמה בנר" מרגיש שרק שמן תרומה שנטמא מותר לכהנים בהנאה בשריפה, כדו' בהסקת חבשילים (יבמות עד ע"א), לעומת שמן קודש שמיועד למנוחת ואם נטמא נשרף בקודש בבית הדשן). כדי להבדיל בין הדינים הגמרא מחלקת בשני אופנים את חידושו של רבי עקיבא: 1. רבי יהודה - עסקינן בנר של מתכת שהשמן הופך להיות מ"שלישי" ל"ראשון". 2. לא חששו להפוך שמן "פסול" (טמא, אך אינו מטמא אחרים, כשלישי בתרומה) לשמן "טמא" (אדם או כלים שטמאים ומטמאים אחרים). לאחר מכן, רבא מסיק מדברי רבי עקיבא שלשיטתו משקים מטמאים מדאו' (לעומת הסוכרים שמשקים מטמאים רק מדרבנן. טז ע"א).

משנתנו

הוסיף רבי עקיבא ואמר: מימיהם של פהגים לא נמנעו מלהדליק את השמן שפוסל בטבול יום (לאחר שהטמא טובל כל עוד לא שקעה השמש נקרא "טבול יום" וטמא כ"שני לטומאה", מותר לו לגעת בחולין ונגיעתו מטמאה תרומה וקדשים להפכם ל"שלישי לטומאה") **בנר** (שהינו "ראשון לטומאה" מפני שנטמא בטמא מת, אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו) (שהשמן נהפך מ"שלישי" ל"שני")^[1].

הנר שנגע ב"אב לטומאה" נעשה "ראשון לטומאה", השמן תרומה שנגע ב"שני לטומאה" נעשה "שלישי לטומאה", ומה חידוש בדברי רבי עקיבא שידולק השמן בנר ויטמא להיות "שני לטומאה"? **הרי ידוע מעדות רבי חנינא במשנה שלא חששו לכך.**

רב יהודה: רבי עקיבא דיבר בנר של מתכת, שמגזירת הכתוב מתכת דינה כנוגע באבי אבות הטומאה והינה "אב הטומאה", כנלמד מהפסוק "בְּחַלְל חֶרֶב או בְּמַת... יִטְמָא שְׂבַעַת יָמִים". והשמן הנשפך לנר נטמא מ"שלישי לטומאה" ל"ראשון לטומאה"^[2], וחדש רבי עקיבא שאפילו הכי לא חששו.

מדוע רב יהודה נדחק להעמיד את עדותו של ר"ע בנר של מתכת? הרי גם אם נעמיד בדבריו בנר של חרס (שהינו "ראשון לטומאה") יש חידוש על פני עדותו של רבי חנינא. רבי חנינא עסק בקדשים (שיש עד רביעי לטומאה), וחדש שלא חששו להפוך "שלישי" ל"שני", ששניהם נחשבים "טמאים", לעומת רבי עקיבא שחדש שאפילו בתרומה (שיש עד שלישי לטומאה) לא חששו להפוך "שלישי" ל"שני", ולמעשה שינו את השמן מ"פסול" (שלישי, שלא מטמא) ל"טמא" (שני שטמא).

רבא: רב יהודה התקשה מדוע ר"ע העיד במשנה "בנר שנטמא בטמא מת", במידה שווה יכל להעיד סתם "נר שנטמא", והינו לומדים שמשטמא נטמא באב הטומאה של מת או שרץ (ששניהם גורמים להיטמא "ראשון"^[3])? כיוון שיש הבדל בין טומאה ממתכת שהנר נעשה אף הוא "אב לטומאה" במגע עם "אב לטומאה", לעומת טומאה משרץ שנעשה הנר "ראשון לטומאה"^[4], לכן הוכרח רב יהודה להעמיד בדעת ר"ע שעסקינן בנר מתכת כדי להסביר את דיוק דבריו "בנר שנטמא". (לא ניתן להעמיד בנר של חרס, כיוון שאין בכך נפק"מ האם נגע השמן בנר או בשרץ, בשניהם הנר הינו ראשון לטומאה).

רבא: אם נעמיד שמשקה לא מטמא מדאו' (כדעת חכמים. טז ע"א), הרי בין לפני מגע השמן בנר (שמחמת עצמו הוא שלישי כיוון שנטמא מטבול יום) ובין לאחריו (וכך נטמא להיות ראשון) השמן פסול ולא מטמא אחרים (כיוון שהוא משקה) - ומה חידש רבי עקיבא שהשמן נגע בנר?! ואם נאמר שהחידוש של רבי עקיבא שטמאים "שלישי" ל"ראשון" (הנר אב הטומאה מטמא את השמן להיות ראשון), הרי כבר למדנו מרבי חנינא שטמאים "שני" ל"ראשון" ובשני הדינים השמן כמשקה לא מטמא? משמע שרבי עקיבא סובר שמשקה מטמא מדאו', וחידושו שלמרות שמשקה מטמא משקים אחרים מותר לטמא "שלישי" ל"ראשון".

שמא סובר רבי עקיבא שמשקים מטמאים מדרבנן (כשיטת חכמים, דלעיל), וחידושו שניתן לטמא מ"שלישי" ל"ראשון" מדרבנן?

כל הפוסל את התרומה (כל דבר שטמא בדרגת שני לטומאה, שיכול לטמא שלישי בתרומה) - מטמא משקים להיות תחלה (מגזירת חכמים המשקה שנטמא ראשון לטומאה, ויותר מהמטמא אותו שהוא שני לטומאה), חוץ מטבול יום (מפני שטבל לטהרתו טומאתו פחותה והוא מטמא את המשקים להיות רק שלישי לטומאה).

חכמים גזרו שבין ראשון לטומאה ובין שני לטומאה שנגעו במשקה, מטמאים אותו להיות ראשון לטומאה.

אם ר"ע סבר משקים מטמאין מדרבנן - יכל להעיד שהשמן נטמא מנר "ראשון" או "שני" ועדיין השמן יהיה "ראשון" מדרבנן (כגזירת חכמים), אלא מכך שהעיד במשנה דווקא ב"אב הטומאה" שנגע בנר שעושה את השמן "ראשון" - משמע שביקש לחדש שמדאו' מותר לטמא משקה שיהיה "ראשון" (השמן שבנר לאחר שהיה "שלישי") שיעשה אחרים "שני".

פרה ח,ז